

sredstvo boja za socializem in mora biti podrejeno načelom socializma» (prav tam str. 52). Nedvomno Lenin ni delil Stalinovega mnenja, da v pojem naroda sodijo samo delavci in kmetje, saj je še tri mesece pred tem v že omenjenem spisu o reviziji partijskega programa pisal: »Za razliko od buržoaznih demokratov proglašamo geslo ne bratstva narodov, marveč bratstva *delavcev* vseh narodov, kajti buržoaziji vseh dežel ne zaupamo in jo smatramo za sovražnika« (Zbornik 459). Tudi pozneje je tako pojmovanje čisto določno ponovil. Vendar pa ni javno polemiziral proti Stalinovi novi formulaciji pravice narodov do samoodločbe, najverjetneje zaradi tega, ker bi taka razprava v vrtincu državljanske vojne in nemškega pritiska bila zgolj akademskega značaja. Nekoliko pa morda tudi zato, ker je šlo za biti in ne biti sovjetske revolucije in ker tudi Leninu ni bila tuja misel, »da so osvobodilni interesi nekaterih velikih in največjih evropskih narodov pred interesi osvobodilnega gibanja majhnih narodov«, kakor je zapisal oktobra 1916 v Rezultatih diskusije o samoodločbi (Zbornik, str. 352).

(Se nadaljuje)

ŽIVI LENIN

Konstantin Fedin

1

Cisto v začetku leta 1919 sem v Moskvi prvikrat videl Lenina. Ko si je opomogel od nevarne rane, ki jo je dobil ob atentatu kontrarevolucionarjev, je spet začel zahajati med ljudi.

V ljudskem komisariatu za prosveto, v poslopju nekdanjega liceja, pri Krimskem mostu, je čakal Nadeždo Konstantinovno Krupsko. Bil je v kožuhu in gologlav in sprehajal se je po ozkem prostoru v veži med glavnim vhodom in stopnicami, kjer je za svojo mizico sedel vratar.

Z vrha je bilo tako lepo videti Leninovo glavo — veliko, nenavadno glavo, ki se ti na prvi pogled vtisne v spomin. Kodri svetlih, rumenih las so mu ležali na krznenem ovratniku. Strmo čelo, teme in tilnik so čudno prevladovali na vsej obliki glave, ki tudi z drugimi potezami ni spominjala na nobeno izmed znanih živih osebnosti iz preteklosti ali sodobnosti, temveč je bila značilnost samo tega človeka — Lenina.

Kučmo je držal na hrbtu in se metodično, s kratkimi, drobnimi koraki pomikal gor in dol, zelo zbrano, ne da bi s čim motil ubranost gibanja, in le poredkoma vzdigoval pogled.

Čeprav je bilo že zdavnaj konec uradnih ur in je v stavbi ostalo le malo uslužbencev, se je vendar po sobah hitro raznesel glas, da se je po Nadeždo Konstantinovno pripeljal Lenin. Spominjam se, kako so strojepisne tekale iz pisarn, da bi videle Lenina, kako so se nagibale čez ograjo in se odmikale, če je vzdignil glavo.

To, kako se je Lenin sprehajal ob vratarju, ki se je ubadal s kropom za čaj, in to, kako so se krog in krog po domače prikazovali in izginjali uslužbenci, zvrhani žgoče človeške radovednosti, je zapustilo v meni prvi neustavljivi vtis o Leninu kot človeku, ki je na vso moč dostopen, neprisiljen in izrazit zaradi svoje močate preprostosti.

2

V juliju leta 1920 se je v Petrogradu začel drugi kongres Komunistične internacionale.

V dvorano v palači Urickega je Lenin stopil na čelu skupine kongresnih delegatov raznih narodov. Naproti se mu je sprožil plaz ploskanja, se razlil in vse pogoltnil s svojim hrumenjem. Tisti trenutek so od vseh strani prinesli v dvorano košarice z rdečimi nageljni in začeli razdeljevati rože delegatom.

Lenin je hitro odšel po vsej dvorani, z naprej sklonjeno glavo, kakor da z njo reže tok zraka, ki mu valovi nasproti, in kakor da si prizadeva, da bi se čimprej skrnil izpred oči in s tem zaustavil ploskanje. Povzpel se je na predsedniške klopi in, dokler so trajale ovacije, ga ni bilo več videti.

Ko je potihnilo, se je nepričakovano spet pokazal v dvorani in se začel zelo hitro vzpenjati po stopnicah med amfiteatrskimi sedeži. Ljudje ga niso takoj opazili, a kakor hitro so ga zagledali, se je že spet začelo ploskanje in zgrinjali so se proti prehodu, po katerem je skoraj tekel. Prišel je do nekega starčka, se veselo nasmejalo in stegnil roke proti njemu. Ne vem, kdo je bil ta starec. Če naj sodim po tem, kako resno in kar imenitno se je pozdravil z Leninom, je moral biti kateri od njegovih dobrih znancev iz kmečkih vrst.

Lenin je moral prenesti še tretjo in, mislim, najbolj navdušeno, zmagoslavno ovacijo, ko je stopil na tribuno, da bi podal svoj referat. Dolgo je prebiral svoje papirje na govorniškem pultu, potem je vzdignil roko in potresel z njo, da bi umiril razvalovano dvorano. Z očitkom in strogo je pogledoval zdaj na eno, zdaj na drugo stran, nenadoma

potegnil iz žepa uro, jo začel kazati poslušalcem in jezno trkati s prstom po številčnici — pa ni nič pomagalo. Potem je spet začel pregledovati in prebirati svoje zapiske. Bučanje ploskanja se ni tako kmalu poleglo.

Lenin je kot govornik obvladal popolno skladnost med kretnjo in besedo. Vsebinsko govora je podajal plastično, z vsem telesom. Bilo je, kakor da je raztaljena kovina ulita v prožen kalup, tako natanko se je zunanje gibanje ujemalo z besedami in tako burno je potekal prenos ognjevitnega smisla govora. Lenin je pogostoma pogledoval v svoje zapiske in našteval mnogo številčk, vendar ni bil zavoljo tega nikoli niti za trenutek podoben enoličnemu profesorju, temveč je ostal skoz in skoz velik tribun.

Ko je vprašal dvorano, zakaj je po vsem svetu nastal »nemir«, kakor se izraža obzirna buržoazna angleška vlada, je z vsem telesom ironično upodobil ta neprijetni, za buržoazijo kočljivi »nemir« in svetovna politika se je vpricho vseh sprevrgla v porazno sarkastično spako.

Zraven mene je v loži za časnikarje sedel slikar. Z bistrimi očmi je lovil Leninovo podobo in se trudil, da bi prenesel njeno živost na papir. Vendar Leninovih gibov, njegovih premikov ni mogel ujeti. Slikar se je presedel na drug prostor. Potem sem ga zagledal še na tretjem, na četrtem. Objektivni fotografskih in filmskih kamer so obenem s slikarji lovili neujemljivega živega Lenina.

Po zasedanju je Lenin prišel iz stavbe v gruči delegatov obenem z Gorkim. Tamkaj, pri izhodu, ju je fotograf slikal in tako je nastala znamenita fotografija: Lenin in Gorki pri stebri pred palačo.

3

Dan je bil sinji, da je kar oči jemalo. Nad glavami so nesli trimetrski venec iz hrastovih vejic in rdečih vrtnic, da bi ga na Trgu žrtev revolucije položili na grobove tistih, katerih življenje so bila v viharjih neuklonljiva kakor hrast in lepa kakor razcevele vrtnice.

Lenin je šel na čelu s kongresnimi delegati. Ob njem so se ves čas menjavali ljudje — tuji, Rusi, stari in mladi.

Šel je brez površnika, z odpetim suknjičem, deval roke zdaj na hrbet, zdaj v hlačne žepe. Bilo je, kakor da ni na ulici, sredi težkih, velikanskih poslopij, temveč v prijetni sobi, mogoče pri sebi doma: kakor da se mu ne dozdeva nič nenavadnega v množici, ki ga je obdajala, in počutil se je lahkotno, sproščeno v vsesplošnem nepremagljivem navdušenju ljudi zanj.

Na tej poti se je Lenin z nekom čudno pogovarjal.

A najprej kratek ovinek. V Petrograd je prišel Nemeč, ki je bil tri dni na čelu »neodvisne« republike v Braunschweigu; to je pozneje razbil Noske. Midva sva se srečala v Palači dela. Z balkona sva gledala na trg, še neurejen, ker je bilo na njem še videti sledove nedavne junaške obrambe Petrograda pred Judeničem.

Braunschweigovec se je razburjal nad sovjetskim načinom razdeljevanja blaga. Bil je grbast in nenadoma je vzdignil dolge roke nad glavo in z brezupno žalostjo z očmi objel ves trg:

»A zakaj neki so pri vas zaprte trgovine na drobno? Če se mi utrga gumb, kje naj si ga kupim?!«

Ta braunschweigovski republikanec je bil po poklicu krojač...

In glejte, med ljudmi, ki so se pogovarjali z Leninom na poti proti Trgu žrtev revolucije, je bil tudi ta Braunschweigovec.

Lenin je nagibal glavo po strani, da bi boljše slišal pritlikavega sobesednika. Od kraja je bil Lenin resen. Potem se je nasmejalo, pripri očih in na kratko zmigoval z glavo. Potem se je odmaknil, sunkovito zamahnil z roko s kretnjo, s katero hočemo reči: Beži no, beži! Braunschweigovec je krilil z rokami in še naprej nekaj dokazoval. Lenin ga je prijel za komolec in spregovoril dva, tri stavke — kratke in nekako dokončne, neprekliene. A Braunschweigovec je z ihto ugovarjal. Tedaj pa ga je Lenin mahoma narahlo potrepljal po rami, vtaknil prste pod pazduho za telovnik in se zasmeljal in se smejal, se pri hoji majal, stopal čedalje hitreje in se sploh ni več ozrl po človeku, ki ga je spravil v smeh.

Pa menda ni nesrečni Braunschweigovec spet spregovoril o gumbu? Čisto mogoče, seveda.

Ta prizor, ki je trajal kvečjemu dve, tri minute, mi je dal prilžnost, da sem lahko videl razigranega, od srca se krohotajočega Lenina in opazoval, kako se je znal živo sporeči, kako se mu je na obrazu hitro menjaval izraz, kako je zvito pripiral eno oko, kako so se mu vrstili gibi, polni pomenljivosti, strasti in sproščenosti...

Ob teh treh trenutkih, dragocenih zame, se mi je vtisnil v pamet in v srce genialni, večno živi Lenin.

Prevedel Janko Moder